

ИНФОРМАТОР 2025.

САВЕЗ УДРУЖЕЊА СРБИЈЕ ЗА ПОМОЋ ОСОБАМА СА АУТИЗМОМ

Република Србија
Министарство за рад, запошљавање,
борачка и социјална питања

#СРБИЈАБЕЗБАРИЈЕРА

Реализацију програма подржао је Сектор за заштиту особа
са инвалидитетом Министарства за рад, запошљавање,
борачка и социјална питања

ИНФОРМАТОР

О ПРАВИМА ОСОБА СА ПОРЕМЕЋАЈЕМ ИЗ
СПЕКТРА АУТИЗМА (ПСА)

**САВЕЗ УДРУЖЕЊА СРБИЈЕ ЗА
ПОМОЋ ОСОБАМА СА АУТИЗМОМ**

Република Србија

Министарство за рад, запошљавање,
борачка и социјална питања

#СРБИЈАБЕЗБАРИЈЕРА

Реализацију програма подржао је Сектор за заштиту особа
са инвалидитетом Министарства за рад, запошљавање,
борачка и социјална питања

Уредник
Невена Петровић Јојић

За издавача
Савез удружења Србије за помоћ особама са аутизмом

Штампа
shprint.rs
office@shprint.rs

Графичка припрема
Лидија Деспић Стојаковић

Лектура
Данијела Јовановић

Хвала пуно сарадницима на изради овог Информатора:
Снежани Бабовић Димитријевић, дипломирани дефектолог,
специјалиста опште дефектологије и реедукације психомоторике
Сандри Видовић, дипломирани социјални радник
Данијели Јовановић, проф. српског језика и књижевности
Гордани Коцић, дипломирани правник

СЕПТЕМБАР 2025.

За све нас који смо постали бољи људи,
за све нас који волимо више,
за све нас који дајемо и кад мислимо да не
можемо више,
за све нас којима треба тако мало,
за све нас који имамо свој свет аутизма,
за све наше породице које су често саме,
за све наше малобројне пријатеље,
за све нас који кажу не могу више, готово је,
верујте и знајте да можемо, бескрајни смо,
волимо их безусловно

- * Аутизам је сила која спаја и раздваја.
- * Аутизам је хоћу, желим ... а не могу.
- * Аутизам је осмех и кад је тешко.
- * Аутизам је безусловна љубав.
- * Аутизам је чиста и безгрешна душа.
- * Аутизам је кад не знаш како . . . али волиш јако.
- * Аутизам је кад свет видиш другачије.
- * Аутизам је кад се не прилагођаваш околини.
- * Аутизам је кад си свој.

ИНФОРМАТОР

О ПРАВИМА ОСОБА СА ПОРЕМЕЋАЈЕМ ИЗ СПЕКТРА АУТИЗМА

САДРЖАЈ

Уводна реч	7
Разумевање понашања особа са аутизмом	8
Образовање	12
Социјална заштита	26
Рад и запошљавање	32
Здраствена заштита	39
Удружења чланице Савеза	44
Литература	46

А као аутизам

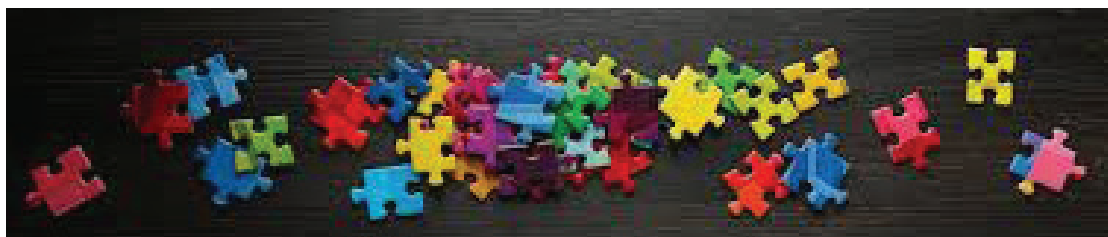
Не тако давно, ретко ко је знао шта је то аутизам, а још мање да је познавао неку породицу чији члан је особа у спектру аутизма. Данас некога да питате да ли зна шта је аутизам, већина ће рећи да зна неку породицу која има дете са аутизмом.

Одакле ова појава пораста аутизма, тема је за стручњаке.

Тема за родитеље деце са аутизмом јесте, да им омогуће што лепши и срећнији живот. То није увек једноставно и доступно, али је неопходно и изазовно. Сваки дан је другачији, неизвестан и позива на стопостотну будност. Свесност и прибраност су кључне у сваком минуту да би се знало тренутно присуство детета са аутизмом, било оно вербално или не, неуродивергентно, хиперактивно или статично, са епи нападима или без, физичких бољки, било у плачу, хистерији или потпуном психофизичком слому. Родитељ је увек ту, са свим својим не/знањима. Принуђен је да учи биологију, медицину, право, социологију, психологију, дефектологију, невербалну комуникацију, калибрацију, да оснује и води удружење, да тражи и пише пројекте, да обезбеђује услове за рад удружења.

Родитељ детета са аутизмом мора бити стрпљив, посвећен детету и када су у опуштеном, познатом окружењу и када су у отвореном простору пуном сензорних изазова која могу изазвати код детета најразличитија понашања, од плача, вриске, ваљања до ударања себе и других. Они могу да предосећају, да гласно причају, смеју се, обрадују и поздраве пролазника, помазе, загрле и пољубе некога из само њима знаних разлога. Они виде, чују, осећају, размишљају, као и било ко други, само то они раде различито од типичних људи, они су другачији.

Прихватање, како то лепо звучи, а није немогуће.

Лидија Деспић Стојаковић

Разумевање понашања особа са аутизмом

Аутизам, односно поремећај из спектра аутизма (ПСА), је неуроразвојни поремећај који утиче на комуникацију, социјалну интеракцију и понашање. Назив «спектар» указује на то да постоји један облик аутизма - свако дете је различито, са својим способностима, интересовањима и изазовима. Особе са аутизмом могу изгледати и понашати се веома различито, јер је свака јединствена. Неке могу бити веома комуникативне, док друге можда уопште не говоре. Оно што је често заједничко јесу специфичности у понашању, осећању, реаговању на околину и обради сензорних информација.

Свака особа је јединствена, али одређени знаци могу указивати на присуство аутизма. Код деце се најчешће примећују следећи обрасци:

1. Потешкоће у социјалној интеракцији; избегавање контакта очима, нереаговање на сопствено име, мањак интересовања за дружење са вршњацима, недовољно разумевање друштвених правила (нпр. лични простор, наизменичност у игри).

2. Потешкоће у комуникацији; кашњење у развоју говора или одсуство говора, понављање туђих речи или фраза (ехолалија), тешкоће у разговору (започињању или одржавању разговора), буквално тумачење речи – тешко разумевање шала, сарказма или изрека, потешкоће у започињању или одржавању разговора.

3. Понављајућа и стереотипна понашања; махање рукама, скакање, окретање у круг, уређивање предмета у одређеном редоследу, снажан отпор променама и потреба за рутином, интензивно интересовање за одређене теме или објекте.

4. Сензорна осетљивост код многих особа са аутизмом изражена је сензорна осетљивост – могу бити преосетљиве или неосетљиве на: **звук** (нпр. сирене, галама, вика их могу уплашити или изазвати бол), **светлост** (трепћућа или јака светла), **додир** (неподношљивост на додир, одећу, гужву), **мирисе или укусе**. Због тога могу реаговати неочекивано – да се повуку, заклоне уши, почну да вриште, плачу или покажу агресију, не зато што су „несташни“, већ зато што су преоптерећени.

5. Физички изглед и моторика, неке особе са аутизмом имају специфичан физички изглед или начин кретања: могу бити **изразито мршаве** или **пуначке**, имају специфичан начин хода или држања, могу да се **крећу несигурно** или делују уплашено у новим срединама. Погрешне претпоставке од стране окружења - могу да делују као да су под утицајем супстанци, иако нису – што често доводи до погрешне процене и осуде од стране окружења.

Како приступити особама са аутизмом?

Рад са особама из спектра захтева стрпљење, разумевање и прилагођен приступ њиховим индивидуалним потребама. Ево неколико препорука:

- користите једноставан и јасан говор, избегавајте сложене реченице и метафоре;
- будите стрпљиви јер некој особи треба више времена да обраде информацију и реагује;
- поштујте њихову потребу за миром и простором, посебно када су преоптерећени;
- не инсистирајте на физичком контакту ако особа то не жели (поглед, загрљај, додир);
- омогућите структуру и рутину јер предвидивост им пружа осећај сигурности;
- користите визуелна помагала као што су слике, симболи, тајмери или табеле која могу бити од велике помоћи у комуникацији и организовању активности.

Аутизам и разумевање понашања

Сви понекад показујемо понашања која делују „изазовно“. То је често начин на који изражавамо емоције или незадовољство. Код особа са аутизмом, то није знак „лошег васпитања“ већ начин на који особа са аутизмом изражава преоптерећеност, анксиозност, фрустрацију због немогућности комуникације, несигурност због промена као и бол или сензорно нелагоду. Оваква понашања могу бити чешћа, јер

- другачије доживљавају свет око себе;
- не разумеју увек друштвена правила;
- тешко им је да се изразе речима;
- осећају се несигурно када се рутина поремети;
- имају потешкоће у разумевању туђих осећања;
- доживљавају интензивне сензорне надражаје.

Све ово може изазвати велики стрес и преоптерећеност, а особа са аутизмом често испољава та осећања кроз понашања као што су бес, плач, повлачење или агресија.

Анксиозност је један од најчешћих узрока изазовних понашања код особа са поремећајем из спектра аутизма (ПСА) и она често не умеју да препознају и изразе

своју анксиозност и не показују симптоме анксиозности на уобичајене начине. Уместо да кажу „Страх ме је“, они могу:

- имати изливе беса или агресије,
- потпуно повлачење и избегавање комуникације,
- понављајућа понашања (нпр. љуљање, махање),
- самоповређивање.

Тешкоће у комуникацији, проблеми у тумачењу туђих намера, сензорне сметње и ригидност у размишљању често појачавају анксиозност.

Уобичајени окидачи анксиозности код особа са ПСА: контакт са непознатим особама, превише понуђених избора, немогућност да изразе своје потребе, промене у рутини, нове активности или окружења, непријатни сензорни доживљаји (гласни звуци, трепћућа светла, јаки мириси), преласци са једне активности на другу, трауме или непријатна сећања (нпр. одлазак код лекара, зубара, шишање). Понекад особа може бити узнемирена због више ствари истовремено, што додатно отежава ситуацију.

Неразумевање опасности

Једна од великих брига у вези са особама са ПСА јесте то што:

- **нису увек свесни опасности** – могу изаћи на улицу, прећи улицу без гледања, удаљити се од родитеља или наставника, или ући у опасне ситуације без страха;
- **не разумеју увек правила понашања у јавности** и могу се изгубити или збунити у непознатом простору.

Уколико приметите дете/одраслу особу која делује дезоријентисано, уплашено, не одговара на питања или се понаша „необично“, а желите да им помогнете, ево како поступити:

Приђите мирно и полако, избегавајте нагле покрете или викање.

Обратите им се смиреним и једноставним тоном, употребите кратке и јасне реченице, као што су: „Како се зовеш?“, „Да ли ти треба помоћ?“, „Ја сам ту да ти помогнем.“

Не инсистирајте на физичком контакту, не покушавајте да их држите за руку или загрлите ако они то не желе. То може изазвати страх или паничну реакцију.

Пазите како се постављате, немојте стајати изнад њих, махати испред лица или

их окруживати са више страна – то може активирати „одбрамбени механизам“ који се понекад испољи као агресија или самоповређивање.

Процените да ли имају неки предмет који им је важан, јер особе са аутизмом често носе играчке, предмете или слушалице – ако им нешто из руку испадне или се одузме, могу бурно реаговати.

Ако не могу да одговоре, не значи да не разумеју. Многи разумеју више, него што могу да покажу зато говорите полако и стрпљиво.

Позовите помоћ, али избегавајте присуство превише људи или полицијске/хитне интервенције ако нису неопходне, јер сирене, униформе и хаос могу изазвати додатан страх.

Запамтите:

- **Аутизам није болест** – није заразан, не лечи се лековима, већ се пружа подршка која омогућава развој и напредак.
- **Особе са аутизмом могу да имају изузетне способности** као што су изузетно памћење, искреност, оштро посматрање детаља, склоност ка логичком мишљењу, као и таленат за музику, уметност или друге области.
- **Уз одговарајућу подршку**, особе из спектра могу водити испуњен, успешан и срећан живот.
- **Особе са аутизмом нису „незгодне“, „размажене“ или „опасне“.** Њихове реакције често долазе из страха, збуњености или сензорног преоптерећења.
- **Приступ пун стрпљења, поштовања и смирености** може направити огромну разлику.
- Будите обазриви и приступите уз поштовање, не судите и не игноришите.

Образовање

„У средишту проблема леже могућности.“ (Алберт Ајнштајн)

Права

Појам људских права заснива се на идеји да сва људска бића уживају универзална права, а Република Србија је до данас заокружила нормативни оквир у области људских и мањинских права.

Право на образовање

Свако дете има право на образовање по Уставу Републике Србије. Дете са сметњама у развоју или инвалидитетом има право на основно образовање у школи, заједно са осталим ученицима.

Важно: Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“ бр.55/2013)

Основно образовање је обавезно и родитељ/старатељ је дужан да дете упише у школу. Према мишљењу Интерресорне комисије (ИРК) одређене локалне самоуправе, која даје препоруку за упис детета, а уз сагласност родитеља/старатеља, свако дете има право да буде уписано у редовну школу или специјалну узимајући у обзир шта је најбоље за дете. Дете може да крене у основну школу и годину касније од својих вршњака (Закон о основном образовању и васпитању, чланови 18 и 55).

Инклузија је процес решавања и реаговања на разноврсност потреба свих ученика кроз све видове учествовања у учењу, културама и заједницама и све мању искљученост у оквиру образовања и из њега. Он обухвата промене и измене садржаја, приступа, структура и стратегија, са заједничком визијом која обухвата сву децу одговарајуће старосне доби и са убеђењем да је редовни образовни систем одговоран за образовање све деце. – УНЕСКО, 1994.

Индивидуални образовни план (ИОП) - Са децом са сметњама у развоју или инвалидитетом ради се по Националном програму за основно и средње образовање, али се за свако дете прави индивидуални образовни план за савладавање градива.

Индивидуални образовни план, скраћено ИОП, је документ који се израђује за дете у вртићу или школи. Њиме се планира додатна подршка у образовању и васпитању за одређено дете и ученика, у складу са његовим способностима и могућностима. Право на ИОП има дете, ученик и одрасли коме је потребна додатна подршка због тешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању, ако те тешкоће утичу на негову добробит, односно остваривање исхода образовања и васпитања или представљају ризик од раног напуштања школовања. ИОП у

установи доноси Педагошки колегијум на предлог Стручног тима за инклузивно образовање (СТИО), односно Тима за пружање додатне подршке детету/ученику (ИОП тим). Родитељ, односно старатељ учествује у изради ИОП-а и даје сагласност за спровођење ИОП-а. У првој години уписа у установу, ИОП се доноси и вреднује тромесечно, а у свим наредним годинама на крају или почетку сваког полугодишта или радне године. Наставник и васпитач при планирању свог рада у одељењу, односно групи усклађује свој план са ИОП-ом детета/ученика. Спровођење ИОП-а прати просветни саветник (према ЗОСОВ-у, члан 77). Примена инклузивног образовања на нивоу установе захтева успостављање физичких, организационих, професионалних и процедуралних претпоставки за увођење и успешну примену индивидуализације и ИОП-а. ИОП се израђује према образовним потребама детета, ученика, односно одраслог и може да буде:

1) **ИОП1** – прилагођени програм наставе и учења у коме се планира циљ пружања подршке, прилагођавање и обогаћивање простора и услова у којима се учи, прилагођавање метода рада, уџбеника и наставних средстава током образовноваспитног процеса, односно активности у васпитној групи, њихов распоред као и лица која пружају подршку;

2) **ИОП2** – измењени програм наставе и учења у којем се, осим садржаја планира прилагођавање исхода образовања и васпитања и прилагођавање садржаја за један, више или за све предмете;

3) **ИОП3** – проширен и продубљен програм наставе и учења који се примењује за ученике са изузетним способностима.

Предшколска установа доноси ИОП1, а основна и средња школа ИОП1, ИОП2 и ИОП3. ИОП се израђује за дете или одраслог који:

- има тешкоће у учењу (због специфичних сметњи у учењу или проблема у

понашању и емоционалном развоју);

- има сметње у развоју или инвалидитет (телесне, моторичке, чулне, интелектуалне или сметње из спектра аутизма);

- потиче, односно живи у социјално нестимулативној средини (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини или дуготрајно борави у здравственој, односно социјалној установи);

- из других разлога остварује право на подршку у образовању.

Активности које обухватају израду једног ИОП-а:

1. прикупљање података о детету, његових индивидуалних карактеристика, интересовања и могућности (попуњавање обрасца 1 и обрасца 3);

2. израду педагошког профила детета где ће се истаћи јаке стране дететовог развоја и описати подршка у сегментима где је потребна детету (попуњавање обрасца 2);

3. одређивање приоритета за наредни период (најчешће је то период од 3 или 6 месеци), дефинисање корака, одређивање циљева и очекиваних исхода (попуњавање обрасца 4);

4. договор са родитељима /старатељима, потписивање, печатање, завођење документа и његово архивирање у школи (попуњавање об. 6);

5. праћење и вредновање ИОП-а (попуњавање обрасца 5).

6. израда Плана транзиције када дете прелази из прешколске установе у основну школу, или из 4.разреда о.ш. у 5. разред или из 8.разреда у 1. разред средње школе (попуњавање обрасца 7);

7. планирање мера превенције од прераног напуштања школовања (попуњавање обрасца 8).

Израђен ИОП документ даје се Педагошком колегијуму установе на верификацију који има рок од 7 дана да га усвоји.

Сваки ИОП документ израђује, прати и вреднује ИОП тим који пружа подршку у писању ИОП-а и требало би да чине (члан 77, Закон о основама система образовања и васпитања):

- у предшколској установи васпитач, стручни сарадник, сарадник, родитељ, односно старатељ, а у складу са потребама детета и педагошки асистент, односно лични пратилац детета, на предлог родитеља, односно старатеља;

- школи наставник разредне наставе, односно наставник предметне наставе,

одељењски старешина, стручни сарадник, родитељ, односно старатељ, а у складу са потребама ученика и педагошки асистент, односно пратилац за личну помоћ ученику, на предлог родитеља, односно старатеља.

Уколико родитељ/старатељ није сагласан да његово дете похађа наставу по ИОП-у и врши опструкцију напредовања детета у процесу образовања и васпитања, школа (установа) има могућност да се обрати Центру за социјални рад.

Ученик који похађа наставу по ИОП-у 1 оцењује се као и ученици који похађају редован план и програм, дакле оценама од 1 до 5. Ученик који похађа наставу по ИОП-у 2 не може бити оцењен јединицом јер то значи да ИОП није добро креиран. Ученик по ИОП-у 2 оцењује се на основу чл. 76 Закона. (Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање, „Сл.гласник РС“, бр. 74/2018.)

Ученик који похађа наставу по ИОП-у 2 полаже завршни/матурски испит како у основној, тако и у средњој школи по свом ИОП-у. Наставници/професори обавезни су да ученику одрже припремну наставу за полагање завршног испита, а затим и саставе посебне тестове на основу његовог ИОП-а 2. Ученик по ИОП-у 2 полаже свој тест у посебној учионици уз присуство дежурног учитеља, наставника, професора или педагошког асистента који имају за задатак да му пруже подршку током израде теста. Ученик се рангира на основу својих бодова не на посебној ранг листи, већ општој листи. Ученик који је завршио 8. разред основне школе уписује се у средњу школу на основу Плана уписа и Одлуке Окружне уписне комисије која одлучује које је занимање најбоље за њега/њу. Ученику се чува место у одређеној школи. Родитељ/старатељ потписује Одлуку (решење) Окружне уписне комисије и са свим документима уписује своје дете у средњу школу. Закон прописује новчано кажњавање за образовну установу ако не донесе или не остварује индивидуални образовни план, не упише дете у предшколску установу односно основну школу ради похађања припремног школског програма, или не упише дете које има пребивалиште на подручју школе (члан 161. Закона о основама система образовања и васпитања РС).

Крајњи циљ ИОП-а јесте постизање оптималних образовно-васпитних постигнућа детета/ученика и његово оспособљавање за квалитетан и самосталан живот у заједници.

Интерресорна комисија (ИРК)

Комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке детету и ученику из осетљивих група (деца са сметњама у развоју, инвалидитетом, тешкоћама у учењу, из социјално ускраћених или нестимулативних средина, деца из сиромашних породица, деца ромске националности); Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику. Додатна подршка односи се на права и услуге које детету обезбеђују превазилажење физичких и социјалних препрека ка несметаном обављању свакодневних животних активности од значаја за укључивање у образовни процес, живот у заједници и успешно напредовање.

Комисија има 4 стална члана: педијатра, дефектолога, социјалног радника и психолога школе. Координатор/ка ИРК-а је запослено лице у локалној самоуправи, најчешће дипломирани правник, који прихвата образце, заказује термине сусрета родитељ/старатеља, детета и лица од поверења са члановима и прослеђује председнику ИРК-а потребну документацију.

Поступак за покретање процедуре процене ИРК-а

Процена потреба детета за пружањем додатне подршке врши се на захтев родитеља/старатеља детета, на иницијативу образовне, здравствене или установе социјалне заштите, уз сагласност родитеља/старатеља који има право да тражи све информације за које мисли да су значајне и да ће му бити од помоћи приликом доношења одлуке о давању сагласности. Стручњаци из установе морају да дају тражене информације, на начин који је разумљив. ИРК-а не издаје решење, већ мишљење које није обавезујуће. Али без тог мишљења, не може се остварити право на подршку која се тражи и због које се подноси захтев. Родитељ/старатељ није у обавези да да сагласност за покретање поступка, нити сагласност са мишљењем ИРК-а, али установа може о томе да обавести надлежни Центар за социјални рад. Ако је родитељ/старатељ сагласан, попуњава прописани образац, који може добити у установи или се налази на сајту Градске општине или Министарства просвете, код педијатра или школског лекара. При попуњавању захтева помоћ можете добити у установи ангажовањем стручног сарадника или изабраног лекара. Захтев предаје или установа, уколико је она иницијатор или родитељ/старатељ уколико је он иницијатор. Уз образац је неопходно приложити медицинску документацију као и документацију из које се види да постоји потреба за проценом. Изабрани лекар мора да попуни свој део обрасца (обрадити захтев) и упутити га координатору Комисије. Врши се обрада захтева и заказивање састанка, где је координатор дужан да закаже састанак. Овом састанку присуствује родитељ/старатељ заједно са дететом, лицем од поверења (није обавезујуће) и сви чланови Комисије. Након процеса процене, Комисија доноси интегрисано мишљење о потреби за додатном подршком. Додатна подршка може бити из система социјалне, здравствене заштите или образовања (упут за терцијалну установу, здравствени прегледи, логопедски и психолошки третмани, ангажовање личног пратиоца, педагошког асистента, асистивна технологија, туђа нега и помоћ, дечији додатак, одлагање поласка у школу, право на образовање моделом „настава на даљину“, измена садржаја плана и програма, рехабилитација, реедукација, дидактичка средства, право на продужени боравак, право на дневни боравак и сл.). Сваки члан/ица Комисије је дужан/а одобри по захтеву подршку, образложи своје мишљење на јасан и разумљив начин. Родитељ/старатељ има право да уложи приговор Комисији најкасније 15 дана по доношењу мишљења, уколико није задовољан. Установа је обавезна да Комисији упути Извештај након завршене школске године о напредовању детету. Комисија није категоричког типа, као што су некада постојале. Односи се на подршку развоја детета како би остварио свој максимум и траје све до пунолетства. Обраћање ИРК-ји не мора бити само једанпут, већ сваки пут када дете има потребу за подршком. Мишљење ИРК-а се може променити и дете које је започело своје школовање у специјалној школи, мишљењем ИРК-а може се пребацити у редовну школу и обрнуто.

Важно: Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“ бр.55/2013);

Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику („Службени гласник РС“ бр.63/2010);

Закон о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“ бр.115/05,107/09);

Закон о здравственом осигурању („Службени гласник РС“ бр.107/2005);

Закон о правима пацијената („Службени гласник РС“,бр.45/2013);

Закон о социјалној заштити („Службени гласник РС“ бр.24/2011).

Предшколско образовање

Под предшколским узрастом подразумева се узраст деце од 6 месеци до поласка у основну школу. Према члану 30. Закона о предшколском васпитању и образовању, у васпитне групе које се организују у установама предшколског васпитања за децу са сметњама у развоју или инвалидитетом (развојне групе). Деца са сметњама у развоју или инвалидитетом имају право на предшколско образовање и васпитање у васпитној групи уз додатну подршку и индивидуално васпитни план и у развојној групи, на основу индивидуално васпитно - образовног плана. Предшколска установа која је уписала дете са сметњама у развоју или инвалидитетом може да утврди потребу за пружањем додатне подршке (образовне, здравствене, социјалне). Захтев се упућује изабраном лекару надлежног дома здравља, односно Интерресорној комисији за процену потреба и за пружање подршке (члан 34 истог Закона). У једној васпитној групи не може да буде више од два детета са сметњама у развоју или инвалидитетом (члан 34 истог Закона). Приликом уписа дете са сметњама у развоју или инвалидитетом може да се укључи у васпитну групу. Током похађања предшколског програма прати се развој детета са сметњама у развоју или инвалидитетом и на основу предлога Педагошког колегијума и Стручног тима за инклузивно образовање (СТИО), може се пребацити из развојне у васпитну групу (члан 34 истог Закона). Додатну подршку деци са сметњама у развоју или инвалидитетом пружа педагошки асистент, у складу са њиховим потребама или лични пратилац уколико Интерресорна комисија то одобри (члан 46 истог Закона). Члан 9. Закона о финансијској подршци породици са децом каже да родитељи деце сметњама у развоју или инвалидитетом имају право на накнаду трошкова боравка у предшколској установи.

Родитељи имају право на накнаду трошкова ако није остварен дечји додатак, а дете похађа развојну групу у предшколској установи. Решење о остваривању овог права добија се у року од 30 односно 60 дана. На добијено решење може се уложити жалба у року од 15 дана од дана пријема решења. Потребна је потврда

предшколске установе о упису детета у развојну односно редовну васпитну групу са подацима о дужини дневног боравка детета.

Педагошки асистент

На основу члана 136. став 11. и члана 141. став 9. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19), министар просвете, науке и технолошког развоја доноси Правилник о педагошком асистенту и андрагошком асистенту, “Службени гласник РС”, број 87 од 12. децембра 2019. Педагошки асистент пружа помоћ и додатну подршку групи деце и ученика у предшколској установи и основној и средњој школи (у даљем тексту: установа), у складу са њиховим потребама и помоћ запосленима у циљу унапређивања њиховог рада.

Педагошки асистент за децу и ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом пружа помоћ и подршку васпитачу, наставнику и стручном сараднику, и то:

- 1) подршку у припреми за реализацију васпитно-образовног/образовно-васпитног процеса уважавајући искуства и претходна знања деце и ученика;
- 2) помоћ у организацији посебних активности на нивоу васпитне групе, одељења, установе и општине (обележавање значајних датума, посете музејима, позориштима, организација излета, наставе у природи, екскурзија, итд.);
- 3) помоћ у процесу укључивања деце и ученика којима је потребна додатна подршка у васпитну групу или одељење;
- 4) помаже, односно сарађује у конципирању и реализацији активности за препознавање стереотипа и других облика дискриминације и њиховој превенцији и превазилажењу.

Подршка педагошког асистента родитељима

Педагошки асистент за децу и ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, у сарадњи са наставницима, васпитачима и стручним сарадницима, пружа помоћ и подршку, односно сарађује са родитељима, и то нарочито:

- 1) пружа подршку родитељима у периодима транзиције;
- 2) даје подршку и саветује родитеља о примени различитих вештина којима се подржава развој детета;
- 3) информише родитеље о правима у систему образовања и васпитања и доступним мерама подршке.

Важно: Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност основног образовања и васпитања (“Сл. гласник РС”, бр. 72/2023), члан 18.

Школа може остварити право на ангажовање педагошког асистента за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом:

1) уколико није била у могућности да оствари додатну подршку од стране школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, у складу са Законом;

2) уколико нема ангажованог дефектолога на пословима стручног сарадника или наставника, у складу са овим правилником.

Школа може остварити право на ангажовање 0,5 % (пола радног времена) ангажовања педагошког асистента за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом када има најмање десет ученика којима је потребна додатна подршка у образовању и који се образују по ИОП-у 2, а на основу мишљења Интерресорне комисије и препоруке Тима за инклузивно образовање на нивоу установе.

Школа има право на ангажовање 1 педагошког асистента који пружа подршку ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом остварује пуну норму за рад са 20 ученика који стичу образовање у складу са ИОП-ом 2. Педагошки колегијум доноси одлуку на основу препоруке Тима за инклузивно образовање на нивоу установе.

Важно: ФИНАНСИРАЊЕ УСТАНОВЕ КОЈА ОБАВЉА ДЕЛАТНОСТ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Члан 1. У Правилнику о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност средњег образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 72/15, 84/15, 73/16, 45/18 и 106/20), члан 146 мења се и гласи:

Школа може остварити право на ангажовање педагошких асистента и то:

1) уколико није била у могућности да оствари додатну подршку од стране школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, у складу са законом којим се уређују основе система образовања и васпитања, односно Правилнику о критеријумима и стандардима пружања додатне подршке у образовању деце, ученика и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом у васпитној групи, односно другој школи и породици („Службени гласник РС”, број 70/18) и

2) уколико нема ангажованог дефектолога на пословима стручног сарадника или наставника, у складу са овим/одговарајућим правилником.

Школа може остварити право на ангажовање педагошког асистента за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом када има најмање 10 ученика којима је потребна додатна подршка у образовању, на основу мишљења Интерресорне комисије и препоруке Тима за инклузивно образовање на нивоу установе. Педагошки асистент који пружа подршку ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом остварује пуну норму у раду са 20 ученика који стичу образовање у складу са ИОП-ом 2. Педагошки асистент може бити: особа која је стекла

диплому на наставничким факултетима, педагог, психолог, логопед. Финансирање педагошких асистената је у надлежности Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

Лични пратилац

Лични пратиоци детета са сметњама у развоју и инвалидитетом су особе које детету помажу у облачењу, одржавању личне хигијене, при храњењу, помажу при кретању, коришћењу градског превоза. Лични пратиоци асистирају детету при одласку и повратку у школу, понекад бораве у учионицама и помажу им током наставе. Лични пратиоци пружају подршку детету са инвалидитетом или сметњама у развоју и у слободно време, у игри и спорту. Лично пратилац је обавезан да води Дневник о напредовању детета и дневних активности, на основу чега предаје и Извештај надлежном Центру за социјални рад или својој Агенцији која га ангажује. Такође, обавезан је да креира сопствени План рада, на нивоу недеље, месеца и бележи своје сате ангажовања, на основу којих му се исплаћује новчана надокнада уговором о привремено – повременим пословима. За посао личног пратиоца потребно је да особа има завршену минимум средњу школу. Услуга лични пратилац детета финансира се из буџета градова и општина. За локалне самоуправе чији је степен развијености испод републичког просека, ова услуга се може финансирати и из буџета Републике Србије. Хуманитарна организација, Центар за социјални рад или Агенција мора да буде лиценциран/а како би пружали услуге социјалне заштите и ангажовали личног пратиоца. Лични пратилац пролази обуку и добија сертификат о похађаној обуци за пружање услуге лични пратилац детету са сметњама у развоју. Пре самог уласка у вртић или школу и пружања услуге лични пратилац детету, потребно је да се одабрана особа и раније упозна са дететом како би га дете упознало, стекло сигурност и поверење. Право на ангажовање личног пратиоца имају деца како у специјалним, тако и у редовним школама предшколског, основног и средњег образовања.

Стручна подршка (педагог, психолог, логопед)

“Просветни гласник”, бр. 5/2012 од 19.06.2012. године утврђује (Правилник о програму свих облика рада стручних сарадника) да подршку стручног сарадника може пружати педагог, психолог, дефектолог – специјални педагог. Стручни сарадници учествују у пословима:

- планирања и програмирања образовно-васпитног рада,
- праћења и вредновање образовно-васпитног рада,
- рада са васпитачима, односно наставницима,
- рада са децом, односно ученицима и полазницима,
- рада са родитељима, односно старатељима,
- рада са директором, стручним сарадницима, педагошким асистентом и пратиоцем детета, односно ученика,

- рада у стручним органима и тимовима,
- сарадње са надлежним установама, организацијама, удружењима и јединицом локалне самоуправе,
- вођења документације, припреме за рад и стручно усавршавање.

Уколико дете има потребу или родитељ/старатељ на саветовање са стручним сарадником може се обратити у установи (школа, дом здравља, надлежни Центар за социјални рад, Саветовалиште за младе, Завод / Центар за ментално здравље или удружења у којима су ангажовани). Подршка дефектолога – логопеда може се добити у установама (дом здравља, Развојно саветовалиште, Центар за развој говора, Завод за патологију говора, специјална школа, а од скоро и у ресурсним центрима).

Важно: Правилник о ресурсном центру („Службени гласник РС“, бр. 80/2021), Министарство просвете, науке и технолошког развоја дефинише:

Ресурсни центар је јавна установа образовања и васпитања која, у складу са законом, пружа стручну подршку деци, ученицима и одраслима којима је због сметњи у развоју и инвалидитета, специфичних тешкоћа у учењу, социјалне ускраћености, ризика од раног напуштања школовања и других разлога, потребна додатна подршка за инклузивно образовање и васпитање у другим установама образовања и васпитања и породици, као и подршку запосленима у другим установама образовања и васпитања и родитељима, односно другим законским заступницима деце и ученика којима се пружа додатна подршка. Циљ успостављања ресурсног центра је унапређивање квалитета инклузивног образовања и васпитања и повећање доступности додатне подршке деци, ученицима, одраслима, породици и запосленима у другим установама образовања и васпитања.

Кораци: Потребно је да се васпитно – образовна установа обрати надлежној Школској управи која повезује ресурсни центар и установу која тражи подршку. У сарадњи ресурсног центра и школе која тражи подршку одређује се који вид подршке је могућ и којим активностима ће бити реализован. Овом сарадњом свакако је доступна подршка дефектолога – олигофренолога, логопеда, сурдолога, реедукатора, специјалног педагога и психолога.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја ће у наредном периоду имати интензивну сарадњу са ресурс центрима како би деци, ученицима, родитељима и наставницима била доступна подршка.

Статус ресурсног центра стекле су следеће школе:

Основа школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Миодраг Б. Матић“, Ужице;

Основна школа „Бранко Пешић“, Земун;

Основна школа „6.октобар“, Кикинда;

Школа за основно и средње образовање “Мара Мандић” ,Панчево;

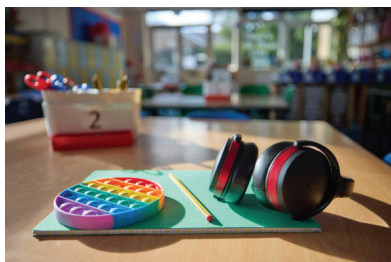
Школа за основно и средње образовање „Милан Петровић“ са домом ученика, Нови Сад;

Школа за основно и средње образовање са домом „Вук Караџић“ , Сомбор;

Школа за ученике оштећеног вида „Вељко Рамадановић“, Земун;

Школа за основно и средње образовање „Вукашин Марковић“, Крагујевац;

Школа са домом за ученике оштећеног слуха и говора „11. мај“, Јагодина.

Продужени боравак у складу са потребама

Право на продужени боравак, у контексту образовања, односи се на наставак активности ученика након редовне наставе, обично у виду организованог боравка у школи. У продуженом боравку, ученици се баве различитим активностима, укључујући домаће задатке, игру и друге образовне активности, под надзором наставника или васпитача. Овај облик боравка је посебно значајан за родитеље/старатеље којима је потребна додатна подршка у бризи о деци током радног времена. Школски продужени боравак је често организован као наставак редовне наставе, пружајући континуитет у образовању и бризи о деци. Ученици у продуженом боравку учествују у различитим активностима, укључујући помоћ у изради домаћих задатака, организоване игре, креативне активности и друге облике учења. Продужени боравак је важан за родитеље којима је потребна подршка у бризи о деци током радног времена. Један од кључних циљева продуженог боравка је да се обезбеди безбедно и подржавајуће окружење за ученике. Продужени боравак је законски регулисан и школе су дужне да организују ове активности у складу са прописима. Ученик који похађа наставу по ИОП-у 2 такође има право на продужени боравак за који се такође израђује план боравка, активности и брига о детету. Време у продуженом боравку може проводити самостално, уколико нема личног пратиоца, или са личним пратиоцем уколико му је он неопходан. Установа је обавезна да обезбеди ученику све услове и uklони све баријере за боравак у продуженом боравку како би се дете осећало безбедно, сигурно и равноправно у заједници са свом осталом децом или вршњачком групом. (“Службени гласник Републике Србије”, бр. 77/2014)

Средње образовање за децу са сметњама у развоју или инвалидитетом

Ученици са сметњама у развоју или инвалидитетом похађају школу за ученике са сметњама у развоју (специјалне) или редовну школу, у којима се остварује образовање и васпитање за одговарајућа занимања, на основу мишљења Интерресорне комисије за процену додатне образовне, здравствене и социјалне подршке, уз сагласност родитеља или старатеља.

Развојни план, који је школа у обавези да донесе, садржи и мере за унапређивање доступности одговарајућих облика подршке и разумних прилагођавања и квалитета образовања и васпитања за ученике којима је потребна додатна подршка. У складу са потребама ученика и одраслог са сметњама у развоју или инвалидитетом, школа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и доноси и индивидуални образовни план. Циљ додатне подршке је укључивање ученика у редован образовно-васпитни рад и припрема за свет рада (чланови 12. и 34. Закона о средњем образовању и васпитању). У спровођењу инклузивног образовања и васпитања и додатне подршке, директор, наставник, стручни сарадник, васпитач, педагошки и андрагошки асистент и родитељ могу добити посебну стручну помоћ од лица компетентних у области инклузивног образовања и васпитања и школе које су постигле добре резултате у погледу инклузије. За ученике са сметњама у развоју који су укључени у систем редовног образовања остварује се додатна подршка у складу са индивидуалним образовним планом (ИОП). У школу за образовање ученика са сметњама у развоју може да се упише лице на основу мишљења Интерресорне комисије и уз сагласност родитеља односно старатеља.

Старосна граница за упис ученика са сметњама у развоју или инвалидитетом може се утврдити другачије од редовне. Према члану 40. Закона о средњем образовању и васпитању, редован ученик првог разреда школе је лице које је уписано у први разред ради стицања средњег образовања и васпитања, или образовања за рад и млађе је од 17 година, а ванредан ученик првог разреда школе је лице уписано у први разред средњег образовања за рад и старије је од 17 година. Изузетно од овог правила, лице из осетљивих друштвених група може да стиче образовање и васпитање за рад у својству ванредног ученика, ако оправда немогућност редовног похађања наставе, уз сагласност министра. Исти члан Закона предвиђа да се наставним планом и програмом за музичко, односно балетско образовање и васпитање и за образовање и васпитање ученика са сметњама у развоју или инвалидитетом може се утврдити друга старосна граница за упис у школу. Ученик са сметњама у развоју или инвалидитетом полаже општу матуру у условима који му омогућују отклањање препрека. Он може да буде ослобођен од полагања дела матурског испита из предмета за који су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа, или да тај део полаже у складу са индивидуалним образовним планом, о чему одлуку доноси тим за инклузивно образовање и тим за додатну подршку.

Такође, ученик са сметњама у развоју или инвалидитетом полаже стручну и уметничку матуру у условима који му омогућују отклањање препрека и може да буде ослобођен од полагања дела матурског испита из предмета за који су

му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа, или да тај део полаже у складу са индивидуалним образовним планом, о чему одлуку доноси тим за инклузивно образовање и тим за додатну подршку. Иста правила важе и за полагање завршног испита средњег стручног образовања и васпитања и све испите других облика стручног образовања (члан 68 истог Закона).

Особа са сметњама у развоју или инвалидитетом може се уписати у установу високог образовања, сходно начелу поштовања људских права и грађанских слобода, укључујући забрану свих видова дискриминације. Право на упис имају сва лица са претходно стеченим средњим образовањем, без обзира на постојање сензорног или моторног инвалидитета.

Финасијска подршка образовању

У установи чији је оснивач Република Србија, Аутономна покрајина Војводина или јединица локалне самоуправе бесплатно се обезбеђује:

- основно образовање и васпитање;
- васпитање и образовање деце у години пред полазак у школу;
- средње образовање редовних и ванредних ученика;
- предшколски програм за рад са децом са сметњама у развоју;

Ученику/ци који похађа наставу по ИОП-у 2 обезбеђују му се бесплатни уџбеници. За ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, уџбеници се прилагођавају, у складу са њиховим потребама.

Превоз, смештај и исхрана деце и ученика са сметњама у развоју, без обзира на удаљеност места становања од школе ради похађања обезбеђује локална самоуправа. Потребно је да родитељ односно старатељ детета однесе захтев општинској или градској управи и приложи следећу документацију: мишљење ИРК-а, потврда за дете које борави у редовној васпитној групи или развојној.

Бесплатан превоз до школе

На основу члана 189. став 1. тачка 5. и став 2. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, број 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20), члана 69. став 1., 2. и 4. Закона о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“, број 53/13, 101/17, 10/19 и 27/18 – др. закон) регулише се остваривање права на бесплатан превоз деце која похађају припремни предшколски програм и ученика основних школа, као и право на регресирани превоз ученика средњих школа. Бесплатан и регесиран превоз обезбеђује се организовањем јавног превоза деце и ученика и издавањем бесплатних и регесираних карата за исти, за одговарајућу радну, односно школску годину из буџета локалне самоуправе.

Забрана дискриминације

Према члану 3. Закона о основама система образовања и васпитања као општи

принцип поставља се једнако право и доступност образовања и васпитања без дискриминације и издвајања по основу пола, социјалне, културне, етничке, религијске и друге припадности, месту боравка односно пребивалишта, материјалног или здравственог стања, тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета. Посебна пажња посвећује се особама са сметњама у развоју и инвалидитетом и других особа са специфичним тешкоћама у учењу и подршци њиховом укључивању у систем, у складу са принципима инклузивног образовања. Редовне школе са оваквом инклузивном оријентацијом су најефикаснији начини сузбијања дискриминаторских ставова, креирања отворених заједница, изградње инклузивног друштва и остваривања образовања за све; штавише, оне обезбеђују ефикасније образовање за већину деце и унапређују ефикасност и исплативост целокупног образовног система. Закони који гарантују забрану насиља, злостављања или занемаривања ученика односе се на:

Члан 45. Закона о основама система образовања и васпитања, у школским установама је забрањено свако физичко, психичко и социјално насиље; злостављање и занемаривање ученика; физичко кажњавање и вређање личности односно сексуална злоупотреба деце. Под социјалним насиљем подразумева се искључивање детета и ученика из група вршњака и различитих облика социјалних активности установе.

Важно: Закон о забрани дискриминације, „Службени гласник РС”, бр. 22 од 30. марта 2009, 52 од 24. маја 2021.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Сваки појединац и породица којима је неопходна друштвена помоћ и подршка ради савладавања социјалних и животних тешкоћа и стварања услова за задовољење основних животних потреба имају право на социјалну заштиту, у складу са законом, Члан 4. ЗАКОНА О СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ. Овим Законом уређује се делатност социјалне заштите, циљеви и начела социјалне заштите, права и услуге социјалне заштите, поступци за остваривање права у социјалној заштити и коришћење услуга социјалне заштите, права и обавезе корисника социјалне заштите, оснивање и рад установа социјалне заштите, услови под којима услуге социјалне заштите могу пружати други облици организовања, надзор над радом установа социјалне заштите, инспекцијски надзор у вршењу делатности социјалне заштите, положај стручних радника и стручних сарадника у социјалној заштити, оснивање Коморе социјалне заштите, подршка и унапређење квалитета стручног рада у систему социјалне заштите, финансирање социјалне заштите, као и друга питања од значаја за социјалну заштиту. („Службени гласник РС”, бр. 24/2011 и 117/2022 - одлука УПС).

ПОРОДИЧНИМ ЗАКОНОМ уређују се: брак и односи у браку, односи у ванбрачној заједници, односи детета и родитеља, усвојење, хранитељство, старатељство, издржавање, имовински односи у породици, заштита од насиља у породици, поступци у вези са породичним односима и лично име. („Службени гласник РС”, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015)

ПРАВИЛНИКОМ О БЛИЖИМ УСЛОВИМА И САНДАРДИМА ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ („Службени гласник РС”, бр. 42/2016, 89/2018, и 73/2019), примењују сви пружаоци услуга социјалне заштите, у складу са законом којим је уређена социјална заштита.

СТАРАТЕЉСТВО; постоје ПРИВРЕМЕНА и СТАЛНА старатељска заштита.

Привременом старатељском заштитом се штите само одређена права и интереси штићеника и решење се доноси само за одређене правне поступке, у којима ће привремени старатељ учествовати у име штићеника.

Сам поступак привремене старатељске заштите могу покренути родитељи, као и сродници који живе на истој адреси са лицем које се ставља под привремену старатељску заштиту и на крају ЦСР по службеној дужности на предлог установе социјалне заштите. Поступак привремене старатељске заштите спроводи надлежни ЦСР, а за привременог старатеља може бити постављено лице из реда сродника (родитељи, браћа, сестре...) а уколико нема сродника, дужност привременог старатеља обављаће стручни радник надлежног ЦСР у име Органа старатељства. Ако се поставља лице из реда сродника, потребно је да надлежном ЦСР достави неопходну документацију (налаз психијатра не старији од 6 месеци, лекарско уверење не старије од 6 месеци, изводи из матичне књиге рођених, венчаних, уверење о држављанству, потврда о запослењу и месечним приходима, или

потврда о незапослености, потврда о имовини, уверење да нису делимично или потпуно лишени родитељског права, уверење да се против будућих старатеља не води истрага, уверење да будући старатељ није лишен пословне способности, уверење да будућем старатељу нису изречене мере насиља у породици).

Стална старатељска заштита примењује се код лица која су лишена делимично/или у потпуности пред надлежним судом.

Сам поступак лишавања пословне способности покрећу родитељи или други сродници који имају исту адресу пребивалишта као лице које се лишава. Уколико нема таквих сродника, поступак покреће по службеној дужности надлежни ЦСР. У изузетним случајевима, поступак ће покренути сам суд по службеној дужности. У поступку лишавања пословне способности, лицу које се лишава биће постављен привремени старатељ, чија дужност престаје окончањем поступка лишавања.

У току поступка лице ће бити вештачено од стране судских вештака, које може одредити суд или ће одабрати подносиоци захтева. По окончању поступка доноси се решење суда којим се изриче мера потпуног/или делимичног лишавања пословне способности. Суд правоснажно решење доставља надлежном ЦСР који ће даље покренути поступак стављања под сталну старатељску заштиту штићеника. У случају делимичног лишавања, суд ће прецизирати у ком домену је лице лишено, а које послове може самостално обављати. И старатељ се поставља у том случају, само за домен који је прецизиран у решењу. Уколико је лице у потпуности лишено, ставља се под старатељску сталну заштиту и процедура је иста као и код постављања привременог старатеља. Суд врши редовно преиспитивање лишавања пословне способности на сваке 3 године.

ДЕЧЈИ ДОДАТАК

Захтев за остваривање права на дечји додатак (ДД) подноси се у градској (општинској) управи која се бави дечијом заштитом. У Београду је то Секретаријат за социјалну заштиту, 27. марта 43-45. https://www.paragraf.rs/obraci/6559_ID.pdf Остварено право на ДД важи годину дана а захтев (за продужење) би требало поднети најмање месец дана пре истека рока.

Да би дете остварило право на ДД, неопходно је да се приложи документација којим се утврђује да породица испуњава следеће услове:

1) ако укупан месечни приход, умањен за порезе и доприносе, по члану породице остварен у три месеца, који претходе месецу у коме је поднет захтев, не прелази утврђени цензус, а укупан месечни катастарски приход по члану породице у претходној години не прелази износ од 3% просечног катастарског прихода по једном хектару плодног земљишта у претходној години или је остварен од

земљишта до 500 метара квадратних на коме је подигнута стамбена зграда;

2) ако укупан месечни катастарски приход по члану породице у претходној години не прелази износ од 7% просечног катастарског прихода по једном хектару плодног земљишта у претходној години, а породица не остварује друге приходе.

- Изузетно, право на дечији додаток без поновног достављања доказа о материјалном стању породице остварује корисник новчане социјалне помоћи чија деца редовно похађају школу, а независно од материјалних услова породице корисник чије дете остварује додаток за помоћ и негу другог лица. Дечији додаток припада за дете са сметњама у развоју и дете са инвалидитетом за које је донето мишљење интерресорне комисије, све док је обухваћено васпитно образовним програмом и програмом оспособљавања за рад, а за дете над којим је продужено родитељско право најдуже до 26 година.

Надлежни орган дужан је да у сарадњи са одговарајућом школом, у току трајања школске године, крајем сваког тромесечја провери редовност похађања наставе детета за које се остварује право. (Ово је новина и предвиђена је Законом о финансијској подршци породици из јула 2018.). Испуњавање услова из овог члана орган надлежан за решавање о праву утврђује прибављањем података из службених евиденција по службеној дужности.

Износ дечијег додатка за једнородитељске породице и старатеље, увећава се за 30%, а за родитеље детета са сметњама у развоју и детета са инвалидитетом, за које је донето мишљење Комисије, и за дете које остварује додаток за помоћ и негу другог лица, а које не користи услуге смештаја, увећава се за 50%.

ПРОДУЖЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА

Захтев за продужење родитељског права се подноси пре него што дете постане пунолетно. Мада, у пракси, то се ради и када дете напуни 18 година. Поступак покрећу родитељи (или један родитељ). Поступак се покреће у суду који је надлежан за ту општину (општина на којој породица живи). Уколико су родитељи корисници Новчане социјалне помоћи поступак ће покренути надлежни ЦСР по слижбеној дужности. Поступак се решава у суду у ванпарничном поступку.

Захтев може бити и руком написан у пар реченица са основним подацима о детету и родитељима. Уз извод из матичне књиге рођених за дете приложити медицинску документацију новијег датума (не старија од 6 месеци).

Суд о томе одлучује на рочишту уз обавезно присуство родитеља и детета, а детету се поставља привремени старатељ, само у том поступку. Присуствује и представник органа старатељства. Решење о продужењу родитељског права доноси суд.

ЗАХТЕВИ И МОЛБЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА

Захтев за остваривање права на дневни боравак

Сврха услуге дневног боравака састоји се у унапређењу квалитета живота корисника у властитој социјалној средини кроз одржање и развијање социјалних, психолошких и физичких функција и вештина како би се у што већој мери

оспособили за самосталан живот. Када је у питању услуга дневног боравка намењена деци и младима са сметњама у развоју, корисници у организованом окружењу, и уз потребни надзор, задовољавају развојне потребе, стичу и развијају животне вештине, личну и друштвену одговорност ради развоја самосталности, социјалних, сазнајних и других важних функција, на начин који не омета њихово школовање. Услугом дневног боравка реализује се позитивно и конструктивно искуство боравка изван породице, а члановима породице слободно време за бављење радним и другим активностима.

Захтев се подноси у Центру за социјални рад на општини где породица живи. Од документације је потребно само извод из матичне књиге рођених и мишљење интерресорне комисије (ИРК) за дете (или решење о категоризацији). Уколико је пунолетан корисник Дневног боравка, неопходно је приложити и читану личну карту. Прилаже се и извештај психијатра, не старији од 6 месеци. ЦСР након спроведеног поступка, процењује оправданост коришћења услуге, комплетира документацију и упућује пружаоцу услуге. Решење о признатом праву доноси ЦСР по добијању обавештења о почетку коришћења услуге дневног боравка.

ПРИМЕР: Молим да се за моје дете (име и презиме, датум рођења) омогући коришћење услуге дневног боравка. Навести основне податке о детету...у пар реченица. Може и руком писано, није обавезно да захтев буде штампан. Захтев потписује родитељ/старатељ и наводи своју адресу и број телефона.

Предах смештај

Сврха предах смештаја је краткорочни и повремени смештај детета са сметњама у развоју, који се обезбеђује као дневни, викенд или вишедневни смештај, чиме се пружа подршка и детету и породици детета у одржавању и побољшању квалитета њиховог живота са циљем останка детета у породици. Услугом предах смештаја се обезбеђује краткорочна и повремена нега деци и младима са сметњама у развоју, унапређују се и развијају вештине самосталног живота, стварају могућности за укључивање у заједницу, као и за развијање, очување и унапређење снага породице. Услуга предах смештаја се пружа најдуже 45 дана у току календарске године, с тим што може трајати најдуже 20 дана у континуитету.

Одстваривање права на стипендију

Захтев за остваривање права на стипендију предаје родитељ/старатељ детета које је на редовном школовању, средњег образовања, надлежном ЦСР. За стипендију је неопходно да је ђак претходни разред завршио са одличним или врло добрим успехом. Неопходно је приложити:

1. захтев написан руком (може бити и откуцан) садржине: “Молим центар да ми одобри право на стипендију мом малолетном детету....),
2. уколико је први разред средње школе, неопходно је доставити сведочанство из осмог разреда, а за сваки следећи разред прилаже се сведочанство из претходног,
3. читана лична карта родитеља/старатеља,
4. оотврда из школе да је дете на редовном школовању и

5. фотокопија картице текућег рачуна родитеља/старатељана на који ће се вршити исплата стипендије.

Надлежни ЦСР спроводи поступак који се завршава доношењем решења којим се остварује или одбија право на стипендију. Уколико је позитивно решење исплата се врши од датума подношења захтева.

Молба за остваривање права на личног пратиоца

Молим да се за моје дете (име и презиме, датум рођења) одобри услуга личног пратиоца. Навести који разред и коју школу похађа.

У пар реченица образложити зашто му треба лични пратилац, нпр: отежано се креће, неопходан му је ... степен подршке, родитељи запослени, једнородитељска породица и сл. Центар за социјални рад дужан је да по службеној дужности прибави све податке који се воде у службеним евиденцијама. Ако родитељ већ има тражену документацију, онда је боље да је уз захтев приложи:

- извод из матичне књиге рођених за дете;
- мишљење ИРК која предлаже остваривање права на личног пратиоца;
- ако имате мишљење стручне службе из школе;
- потврда из школе да је дете на редовном школовању.

Захтев за свом документацијом се предаје надлежном ЦСР који прецењује оправданост услуге. Надлежни ЦСР доноси решење, од дана када је услуга почела са реализацијом. Услугу није могуће остварити уколико је дете на школовању од куће. У том случају има право на услугу Помоћ у кући. Захтев не мора бити куцан, може бити написан и руком.

Енергетски угрожени купци

Уколико дете остварује право на увећани додатак за туђу негу и помоћ, може стећи и статус енергетски угроженог купца који ће даље бити пресудан за остваривање права на попуст за инфостан као и попуст на потрошњу електричне енергије. Такође постоји и попуст на кабловску телевизију и интернет (то зависи искључиво од провајдера који је и давалац услуге).

Право на попуст за инфостан се остварује преко надлежног ЦСР, где се уз захтев (који може бити писан и руком) предаје и исечак задњег рачуна за инфостан, као и прочитана лична карта лица на које се води инфостан. (За остваривање ове услуге сви рачуни за инфостан морају бити измирени.) Након спроведеног поступка, доноси се решење о енергетски угроженом купцу које се доставља и у "Инфостан". Захтев за остваривање попушта на потрошњу ел. енергије предаје се у Секретаријат за социјалну заштиту (27.марта 44-46) за кориснике на територији Града Београда. (За друге градове, распитати се при локалној самоуправи).

За територију Града Београда, постоји посебан формулар који се може преузети са интернета или лично у секретаријату за социјалну заштиту који се попуњава као захтев. Затим, потребна је прочитана лична карта носиоца бројила за ел. енергију, последњи рачун за ел. енергију и копија решења којим је признато право на увећани додатак за туђу негу и помоћ. (Секретаријат може затражити решење од надлежног Центра, по службеној дужности.) По спровођењу поступка доноси се

решење о енергетски угроженом потрошачу које се прослеђује и ЕПС-у.

Захтев за смештај у установу социјалне заштите

Молим да се (име и презиме, датум рођења и адреса становања) смести у установу социјалне заштите. Навести разлог зашто желите да дете/особу сместите (нпр. болест родитеља/старатеља, погоршање у клиничкој слици и функционисању особе коју желите да сместите и сл). Потребно је образложити у пар реченица. Навести такође, са ким је особа до сада живела, шта се све предузело и која права су остварена. Можете изразити вашу жељу да се смештај реализује у конкретну установу на територији Републике Србије или се може саветовати са водитељем случаја око тога у коју установу да се упути захтев. Навести да ли је продужено родитељско право или је особа под старатељством. Да би се убрзао поступак може да се приложи документација, да се не би чекало да ЦСР прибавља по службеној дужности све податке који се воде у службеним евиденцијама (Уверење о држављанству и извод из матичне књиге рођених), односно да органи по службеној дужности бесплатно размењују податке из службених евиденција, те да не смеју да захтевају од странке да их она достави, осим у случају ако странка изричито изјави да ће те податке прибавити сама. У ЦСР ће вам дати списак документације неопходне за један комплетан захтев за смештај. То су следећа документа:

- очитана лична карта (2 примерка);
- фотокопија извода из матичне књиге рођених (2 примерка);
- доказ, чек од пензије и ТНП уколико особа има та примања;
- доказ да особа не поседује имовину, а ако има имовину доказ о томе шта поседује;
- примања сродника који учествују у трошковима издржавања (задња 3 месеца);
- уверење о здравственом стању (ориг. и једна фотокопија не старије од 6 месеци);
- налаз неуропсихијатра (оригинал и једна фотокопија, не старији од 6 месеци) и
- фотокопија здравствене књижице (3 примерка).

Напомена: Приликом реализације смештаја у установу сви приходи корисника иду на трошкове смештаја. Превасходно се мисли на туђу негу и помоћ и пензију уколико је остварена. У случају да износ ТНП и пензије прелази цену смештаја разлика се враћа старатељу и породици. Сродници у правој линији сродства (родитељи, деде и бабе, као и деца) су у обавези издржавања, уколико имају примања. Надлежни Центар за социјални рад ће покренути тужбу за издржавање уколико сродници у обавези не учествују у трошковима смештаја.

У Србији постоје два стационара, у Београду и Шапцу

1. Стационарна установа у Земуну, тел: 011/260-52-74, моб: 062/882-33-82,
e-mail: stacionar.autizam@centarbgd.org.rs,

<http://www.centarbgd.edu.rs/stacionarna-ustanova-u-zemunu/>

2. Установа за децу и младе – „Кућа добре воље”, тел: централа 015/370-262,
015/370-587, e-mail: csrsa@ptt.rs ; sabac.csr@minrzs.gov.rs,
<http://csrsabac.org.rs/>

РАД И ЗАПОШЉАВАЊЕ

Законски основ за остваривање права на рад лежи у неколико правних аката. Устав Републике Србије гарантује раноправност свих грађана државе у остваривању права, као и забрану дискриминације по било ком основу, па тако и по основу инвалидности. Поред закона који важе за све грађане, постоје и законски акти који се посебно односе на заштиту права на рад особа са инвалидитетом. То су:

Стратегија за унапређење положаја особа са инвалидитетом у републици Србији, Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом и Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом.

Ови прописи се односе на побољшање положаја особа са инвалидитетом на тржишту рада, кроз стварање могућности за професионалну рехабилитацију и креирање адаптираних радних места. Пријављивањем незапослених лица Националној служби за запошљавање стиче се могућност укључивања у низ мера и активности које се тичу професионалне рехабилитације, што им омогућава да успешније пронађу адекватно радно место. Преко Национале службе за запошљавање постоји могућност да се укључе у активности каријерног вођења и саветовања, што подразумева информисање у вези кретања на тржишту рада, праћење актуелних конкурса, као и потреба послодаваца за радним ангажовањем, посредовање у запошљавању, тј. проналажење одговарајућег занимања.

Професионална рехабилитација се може дефинисати као организовање и спровођење програма активности и мера које имају за циљ оспособљавање особа са инвалидитетом за одређено занимање, запошљавање, одржавање запослења, напредовање, као и промену професије. Особе са инвалидитетом се могу запошљавати под општим и посебним условима.

Запошљавање под посебним условима представља запошљавање са прилагођавањем радног места или одређених послова. Циљ оваквог прилагођавања је омогућавање особама са инвалидитетом обављање посла или радног задужења у складу са њиховим потенцијалима, што је кључ њихове социјалне интеграције. Адаптација се може односити на техничко и технолошко опремање радног места, средстава за рад и простора, а може да се тиче и обезбеђивања стручне подршке на радном месту у облику саветовања, оспособљавања, асистенције на радном месту, праћења рада и оцењивања ефикасности.

Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом предвиђа и посебне облике запошљавања у циљу повећања могућности њиховог ангажовања. То су:

- радни центри,
- предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом и
- социјална предузећа.

Радни центри јесу посебан облик установа који обезбеђују радно ангажовање као радно терапијску активност особа које се не могу запослити ни под општим ни под посебним условима. Радни центри свакако обезбеђују могућност радног ангажовања особа са инвалидитетом у складу са могућностима, способностима и жељама.

Социјална предузећа омогућавају особама са инвалидитетом да се остваре у економској и социјалној сфери. Социјално предузетништво представља креативан и иновативан начин да људи реше различите проблеме, преко образовних, здравствених, еколошких, кроз удруживање и коришћење одрживих базних модела. Ова предузећа су непрофитног карактера, а кроз зараду од производа и услуга долазе до остваривања социјалног циља, што може бити запошљавање теже запошљивих категорија; заштита животне средине, развој медицинских и социјалних услуга у заједници, културних активности. Врло честу су у пракси социјална предузећа усмерена ка радном ангажовању теже запошљивих категорија, што је од великог значаја за особе са инавалдитетом.

Ради стварања услова за равноправно укључивање особа са инвалидитетом на тржиште рада, а у складу са Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, регулисане су следеће области:

- подстицање запошљавања особа са инвалидитетом;
- процена радне способности и могућности запослења или одржања запослења;
- професионална рехабилитација;
- услови за оснивање и деловање предузећа за професионалну рехабилитацију;
- обавеза запошљавања;
- запошљавање особа са инвалидитетом, као и друга питања од значаја за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом

Законска регулатива - Законска и подзаконска акта која регулишу област професионалне рехабилитације и запошљавања особа са инвалидитетом:

- Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом („Сл. Гласник РС“, бр. 36/09, 32/13 и 14/22 – др. закон)
- Правилник о начину праћења извршавања обавезе запошљавања особа са инвалидитетом и начину доказивања извршавања те обавезе („Сл. Гласник РС“, бр. 101/16)

- Правилник о ближим условима, критеријумима и стандардима за спровођење мера и активности професионалне рехабилитације („Сл. Гласник РС“, бр.112/09)
- Правилник о критеријумима, начину и другим питањима од значаја за спровођење мера активне политике запошљавања („Сл.гласник РС“, бр. 102/15, 5/17, 9/18)
- Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Сл.гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 38/15 и 113/17 - др. закон, 49/21)
- Правилник о ближем начину, трошковима и критеријумима за процену радне способности и могућности запослења или одржања запослења особа са инвалидитетом („Сл. гласник РС“, бр. 36/10, 97/13)
- Правилник о образовању и начину рада органа вештачења Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање („Сл. гласник РС“, бр. 58/19, 66/21)

У циљу подстицања запошљавања особа са инвалидитетом Национална служба за запошљавање спроводи мере активне политике запошљавања које подразумевају стручну и финансијску подршку послодавцима и лицима.

Послодавци могу истовремено користити више различитих мера у складу са потребама и могућностима, као и условима за учешће у мери.

Актуелни јавни позиви

Рефундација трошкова подршке особама са инвалидитетом које се запошљавају под посебним условима:

Мера А) Рефундација трошкова зараде лицу ангажованом на пружању подршке на радном месту - радна асистенција.

Послодавац који запосли особу са инвалидитетом којој је потребна стручна подршка на радном месту, може остварити право на рефундацију трошкова зараде за лице које је ангажовано на пружању стручне подршке новозапосленој особи са инвалидитетом, само за време док пружа стручну помоћ, а најдуже 12 месеци.

Послодавцу се за лице ангажовано на пружању стручне помоћи рефундирају:

- трошкови исплаћене нето зараде, за пун фонд радних сати, односно сразмерно броју радних сати пружене стручне подршке особи са инвалидитетом у односу на месечни фонд радних сати, у висини до 50.000 динара месечно;
- трошкови припадајућих пореза и доприноса за обавезно социјално осигурање.

Мера Б) Рефундација примерених трошкова прилагођавања радног места.

Послодавац који запосли особу са инвалидитетом којој је потребно прилагођавање радног места може остварити право на рефундацију примерених трошкова прилагођавања радног места у једнократном износу, до 400.000,00 динара по особи са инвалидитетом.

Под прилагођавањем радног места подразумева се техничко и технолошко опремање радног места, средстава за рад, простора и опреме у складу са могућностима и потребама запослене особе са инвалидитетом.

Субвенција зараде за особе са инвалидитетом без радног искуства

Послодавац који на неодређено време запосли особу са инвалидитетом без радног искуства, има право на субвенцију зараде за ту особу, у трајању од 12 месеци од дана заснивања радног односа са особом са инвалидитетом.

Субвенција зараде се одобрава послодавцу, у висини до 75% укупних трошкова зараде са припадајућим доприносима за обавезно социјално осигурање, али не више од износа минималне зараде утврђене у складу са прописима о раду. Субвенција зараде остварује се према прописима о државној помоћи за запошљавање особа са инвалидитетом и другим прописима о државној помоћи.

Радна активација особа са инвалидитетом

Мера је намењена особама са инвалидитетом којима је потребна интензивна подршка ради укључивања на тржиште рада, посебно особама са инвалидитетом које су у дужем временском периоду у статусу незапослених, без квалификација, са неадекватним знањима и вештинама за обављање послова, у стању социјалне потребе или су због врсте инвалидности изложене вишеструким негативним утицајима.

Радна активација реализује се код послодавца заснивањем радног односа са незапосленом особом са инвалидитетом у циљу стицања радних вештина и искуства на конкретним пословима у складу са планом радне активације.

Послодавцу током реализације мере Национална служба субвенционисе на месечном нивоу нето минималну зараду лица (за пун фонд радних часова) и припадајући порез и доприносе за обавезно социјално осигурање у трајању од 4 месеца.

Пре укључивања у меру Национална служба врши проверу испуњености законских и услова овог јавног позива за незапослену особу са инвалидитетом.

Селекција незапослених особа са инвалидитетом које ће бити укључене у меру биће спроведена на основу процене саветника Националне службе. Средства намењена по основу мере су *de minimis* помоћ. Право учешћа по Јавном позиву имају послодавци који припадају приватном или јавном сектору.

Субвенција за запошљавање незапослених лица из категорије теже запошљивих

Субвенција се одобрава послодавцима који припадају приватном сектору, у једнократном износу, ради запошљавања незапослених лица из категорије теже запошљивих, који се воде на евиденцији Националне службе за запошљавање.

Висина субвенције је одређена степеном развијености јединице локалне самоуправе према месту рада лица, а у складу са важећом уредбом Владе Републике Србије и износи од 276.000,00 до 336.000,00 динара по лицу, уколико се запошљавају особе са инвалидитетом.

Стручна пракса

Стручна пракса подразумева стручно оспособљавање незапосленог за самосталан рад у занимању за које је стечено одговарајуће образовање, ради обављања приправничког стажа, односно стицања услова за полагање стручног испита, ако је то као услов за рад на одређеним пословима утврђено законом, односно правилником. Мера се реализује без заснивања радног односа. Национална служба за запошљавање може да финансира меру у дужини прописаној законом, а најдуже 12 месеци.

Током трајања стручне праксе Национална служба за запошљавање:

1. ангажованим лицима на име новчане помоћи и трошкова превоза исплаћује средства у укупном месечном износу од:

- 35.000,00 динара за лица са средњим образовањем
- 40.000,00 динара за лица са високим образовањем

2. врши обрачун и уплату доприноса за случај повреде на раду и професионалне болести, у складу са законом.

Стицање практичних знања

Мера подразумева стицање практичних знања и вештина незапосленог обављањем конкретних послова код послодавца који припада приватном сектору. У меру се могу укључити незапослена лица из следећих категорија:

- лица без завршеног средњег образовања и лица која су завршила функционално основно образовање одраслих (ФООО), који у укупном броју планираних полазника учествују са најмање 40%

- лица са средњим образовањем која се налазе на евиденцији незапослених Националне службе за запошљавање дуже од 12 месеци, без обзира на врсту квалификације и радно искуство, а која немају адекватна и применљива знања, вештине и компетенције за обављање конкретних послова.

Незапослене особе са инвалидитетом, Роми и Ромкиње, и корисници новчане социјалне помоћи са највише стеченим средњим образовањем, могу се укључити у меру без обзира на дужину трајања евиденције о незапосленима.

Мера се реализује у трајању од минимум 3 месеца, у складу са достављеним програмом послодавца и то кроз заснивање радног односа на одређено или неодређено време.

Послодавцу за време стицања знања и вештина за рад, Национална служба за запошљавање рефундира на месечном нивоу нето минималну зараду лица (за пун фонд радних часова) и припадајући порез и доприносе за обавезно социјално осигурање, у трајању од 3 или 6 месеци (у зависности од врсте радног односа).

Приправништво за младе са високим образовањем

Мера подразумева стручно оспособљавање незапосленог за самосталан рад у занимању за које је стечено високо образовање, ради обављања приправничког стажа, односно стицања услова за полагање стручног испита, ако је то као услов за рад на одређеним пословима утврђено законом, односно правилником уз заснивање радног односа.

Мера се реализује код послодавца који припада приватном сектору и траје у складу са законом, односно на основу правилника о организацији и систематизацији послова код послодавца. Национална служба за запошљавање може да финансира меру најдуже до 12 месеци.

Послодавцу током реализације мере Национална служба за запошљавање рефундира на месечном нивоу нето минималну зараду лица, увећану за 20% (за пун фонд радних часова) и припадајући порез и доприносе за обавезно социјално осигурање, а послодавац је у обавези да приправнику исплаћује зараду у складу са законом.

Приправништво за незапослене са средњим образовањем

Мера подразумева стручно оспособљавање незапосленог за самосталан рад у занимању за које је стечено средње образовање, ради обављања приправничког стажа, односно стицања услова за полагање стручног испита, ако је то као услов за рад на одређеним пословима утврђено законом, односно правилником уз заснивање радног односа.

Мера се реализује код послодавца који припада приватном сектору и траје у складу са законом, односно на основу правилника о организацији и систематизацији послова код послодавца, а Национална служба за запошљавање учествује у финансирању мере најдуже до 6 месеци.

Послодавцу током реализације мере Национална служба за запошљавање рефундира на месечном нивоу нето минималну зараду лица (за пун фонд радних часова) и припадајући порез и доприносе за обавезно социјално осигурање у трајању до 6 месеци, а послодавац је у обавези да приправнику исплаћује зараду у складу са законом.

Обука на захтев послодавца

Мера обука на захтев послодавца подразумева учешће у финансирању обуке незапосленог ради стицања знања и вештина потребних за обављање послова на конкретном радном месту, уколико на евиденцији незапослених нема лица са потребним знањима и вештинама, односно постојећа знања и вештине не одговарају потребама конкретног радног места.

Мера подразумева:

- реализацију обуке за незапослене у трајању до 960 часова (обука за особе са инвалидитетом се реализује у складу са програмом обуке за коју је издато одобрење за спровођење мера и активности професионалне рехабилитације министарства надлежног за послове запошљавања) и
- заснивање радног односа са најмање 50% полазника који су са успехом завршили обуку и задржавање у радном односу најмање 6 месеци од датума заснивања радног односа.

Право учешћа у реализацији мере може остварити послодавац под условом да припада приватном сектору (удео приватног капитала у власничкој структури 100%), односно да је предузеће за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом које послује са већинским државним капиталом.

Током трајања мере, Национална служба за запошљавање послодавцу исплаћује трошкове обуке у висини највише до 220.000,00 по полазнику. За укључивање незапослених особа са инвалидитетом, средства за финансирање трошкова обуке се увећавају за 20%.

Полазнику обуке – незапосленој особи са инвалидитетом Национална служба за запошљавање исплаћује:

- средства за трошкове превоза за особу са инвалидитетом и за пратиоца, уколико је потребан, у висини неопорезивог износа у складу са законом. Уколико је повољније, за полазнике обуке – особу са инвалидитетом, исплаћује се износ трошкова превоза у висини утврђеног износа за полазника обуке - остала лица;
- месечну новчану помоћ у висини од 20% минималне зараде утврђене у складу са прописима о раду, за пун фонд часова, ако се обука изводи у трајању од најмање 100 часова и ако особа са инвалидитетом није корисник новчане накнаде за случај незапослености; Уколико је повољније, за незапосленог полазника обуке – особу са инвалидитетом, исплаћује се износ месечне новчане помоћи и трошкова превоза у висини утврђеног износа за незапосленог полазника обуке – остала лица.

Национална служба за запошљавање врши обрачун и уплату доприноса за осигурање за случај повреде на раду и професионалне болести у складу са законом.

Остали видови финансијске подршке послодавцима

Ослобађање обавезе плаћања доприноса по чл. 45 б, Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање („Сл. гласник РС” бр. 84/04, 61/05, 62/06, 5/09, 52/11, 101/11, 47/13, 108/13, 57/14, 68/14, 112/15, 113/17, 95/18, 86/19, 153/20, 44/21, 118/21, 138/22 и 92/23) утврђена је могућност да се послодавац, који на неодређено време запосли особу са инвалидитетом, ослобађа обавезе плаћања доприноса за обавезно социјално осигурање који се плаћају на основицу, односно на терет средстава послодавца, за период од 3 године, од дана заснивања радног односа тог лица. Ослобођање од плаћања доприноса не могу остваривати државни органи и организације, јавна предузећа, јавне службе и други директни или индиректни буџетски корисници.

Национална служба за запошљавање плаћа допринос за новозапослена лица са инвалидитетом за која је послодавац остварио олакшицу по члану 45 б, у складу са одредбама Правилника о начину, поступку обрачунавања и плаћања доприноса за обавезно социјално осигурање за лица са инвалидитетом.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Рана интервенција. Прве године живота имају изузетно велики утицај на целокупни развој детета, а тиме и на његова постигнућа и напредак у одраслом добу. Мождани развој најинтензивнији је у првим месецима и годинама живота, а директно зависи од утицаја, искустава и стимулуса којима се дете у овом периоду излаже. Најзначајнији утицаји на рани развој, по питању искуства детета, долазе из односа и интеракција са родитељима, тако да брига о раном развоју детета све време подразумева и бригу о родитељима и родитељству. Пружаоци примарне здравствене заштите (здравствени радници и сарадници) требало би да имају пресудну улогу у раном препознавању развојних проблема детета, координацији подршке, нези детета, бризи о детету, као и у пружању подршке породици.

Развојна саветовалишта (РС) при домовима здравља требало би да представљају референтна места где би се упућивала деца са развојним одступањима, као и деца са сумњом на ПСА. Тим РС чине педијатар, психолог, дефектолог, логопед и специјални педагог. Интервенције треба да комбинују индивидуални рад са дететом уз ангажовање и обучавање родитеља у оквиру РС, саветовање родитеља, подршку укључивању у вртић, као и интервенције које могу да се примењују у породичној средини. У том смислу је неопходно да се од самог почетка успостави партнерски однос са породицом како би се присутне снаге детета и породице унапређивале и користиле у примени потребних интервенција. У периоду након постављања дијагнозе, служба РС треба да буде ослонац породици у дефинисању и извођењу мера развојне и образовне подршке у локалној заједници.

КЛИНИКЕ ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И РАНУ ИНТЕРВЕНЦИЈУ

БЕОГРАД:

1. Завод за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију „Проф. др Цветко Брајовић“, адреса: ул. Краља Милутина бр.52, тел: 011/2686-615, 011/2681-667
2. Институт за ментално здравље, адреса: ул. Милана Кашанина бр. 3, тел: 011/330-75-00, факс: 011/3231-333
3. Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину, адреса: ул. др Суботића бр. 6а, тел: 011/265-83-55

НИШ:

1. Клиника за заштиту менталног здравља, адреса: ул.Булевар др Зорана Ђинђића бр. 48, одељење за дечију и адолесцентну психијатрију, тел: 018/423-87-06

НОВИ САД:

1. Клинички центар Војводине – клиника за психијатрију адреса: ул. Хајдук Вељкова 1, тел. 021/484-34-84
- У оквиру Клиничког центра налази се Центар за дечју и адолесцентну психијатрију

који има 3 одељења: Одељење за дечију психијатрију; Одељење за адолесцентну психијатрију; Одељење дневне болнице.

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ

Особе са аутизмом могу остварити основну здравствену заштиту у дому здравља на територији општине на којој имају пребивалиште односно боравиште, код изабраног лекара. Одлуком о учешћу осигураних лица у трошковима здравствене заштите, у члану 5. прописано је да лица која остварују накнаду за туђу негу и помоћ (особе са аутизмом) ослобођени су од плаћања учешћа у трошковима здравствене заштите, што се може доказати здравственом књижицом и исправом надлежног фонда пензијског и инвалидског осигурања.[1]

Особа са аутизмом односно његов родитељ или старатељ има право на информације, превентивне мере, квалитет пружања здравствене услуге, безбедност, обавештење, слободан избор, друго стручно мишљење, приватност и поверљивост, право увида у своју медицинску документацију и да слободно одлучује о свему што се тиче његовог здравља, без дискриминације[2] (чланови 6-24. Закона о правима пацијената).

Законом о здравственом осигурању у чл.30 прописује се која су права из обавезног здравственог осигурања:

- Право на здравствену заштиту;
- Право на накнаду зараде за време привремене спречености за рад осигураника;
- Право на накнаду трошкова превоза у вези са коришћењем здравствене заштите[3].

СТОМАТОЛОШКЕ УСЛУГЕ

Једна од услуга коју можете добити при Клиници за дечју и превентивну стоматологију у Београду је и припрема Вашег детета за санацију зуба под општом анестезијом.

Уколико преглед пацијента из техничких или практичних разлога није могуће обавити у Центру за рад са лицима са посебним потребама, може га обавити стоматолог у месту становања пацијента. Стоматолошки преглед је важан због планирања обима интервенције и дужине њеног трајања.

[1] Закон о социјалној заштити („Службени гласник РС“ бр.24/2011)

[2] Закон о ванпарничном поступку („Службени гласник СРС БР.25/82 и 48/88 и „Службени гласник РС“,бр.46/95-др.закон,18/2005-др.закон,85/2012,45/2013-др. закон и 55/2014)

[3] Породични закон РС („Службени гласник РС“ бр. 18/2005,72/2011)

Пре санације зуба под општом анестезијом потребно је прибавити следеће лабораторијске анализе и налазе:

- комплетна крвна слика (Ер, Ле, Ле формула, Хб, МЦВ, МЦХ, МЦХЦ, СЕ), глукоза, уреа, креатинин, АСТ, АЛТ, На и К;
- време крварења и време коагулације;
- преглед мокраће;
- ЕКГ;
- Рдг плућа (само ако захтева лекар који води основно обољење);
- анализе крви за хепатитис „Б“, „Ц“ и ХИВ;
- ортопантомографски снимак (може се урадити на факултету).

На основу ових анализа, као и на основу анамнезе и детаљног физикалног прегледа, педијатар или лекар који води основно обољење даје мишљење да ли се стоматолошка интервенција може обавити под општом анестезијом или је потребна додатна припрема. Сагласност мора бити у писаној форми и оверена факсимилом. На упућу је обавезно написати дијагнозу и шифру основне болести. Родитељи и старатељи треба да се јаве Клиници за дечју и превентивну стоматологију у Београду, ул. др Суботића бр.11, телефон: 011/268-45-81, ради потврде термина стоматолошке интервенције три дана пре исте. У одсуству родитеља или старатеља неопходно је приложити писану сагласност истих за обављање интервенције. Уколико се пацијент непосредно пре интервенције разболи (прехлада, температура или сл.), интервенција у општој анестезији се не може извести, па се у тој ситуацији родитељи или старатељи замоле да, што је могуће пре, откажу интервенцију, како би у том термину могло бити обављено збрињавање другог лица.

Из дома здравља потребно је прибавити два упута:

- упут за дневну болницу (стационарно лечење) са шифром основног обољења, за Стоматолошки факултет (издаје педијатар) и
- упут за клинику за дечју стоматологију, Стоматолошки факултет (издаје дечји стоматолог)

На дан интервенције:

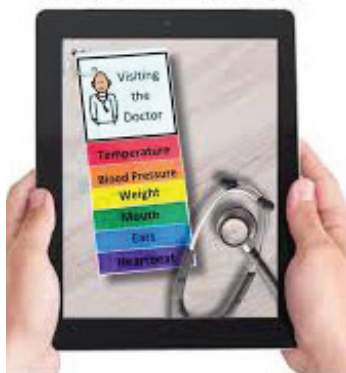
- Пацијент не сме ништа да једе ни да пије, нити да узима било какве лекове.
- Уколико пацијент узима неку терапију НЕОПХОДНО је консултовати се о њеном узимању на дан интервенције са анестезиологом. У противном, пацијент може бити враћен непосредно пре интервенције.
- Са сваким пацијентом мора доћи здрав пунолетан пратилац, који ће бити упознат са детаљима о постанестетичком понашању пацијента. Пацијенти, посебно они из унутрашњости ОБАВЕЗНО, треба да долазе личним возилом или болничким колима. Никако не треба долазити јавним превозом (аутобус, воз) због стања пацијента након опште анестезије.

Након интервенције:

- У дневној болници пацијент остаје најмање два сата, према потреби и дуже, а уколико анестезиолог одреди, пацијент може бити примљен и у стационар Клинике за максилофацијалну хирургију ради даљег лечења.
- Пацијент напушта дневну болницу када анестезиолог одреди.

- Особа оперисана у општој анестезији не сме да једе нити да пије најмање два сата после буђења из анестезије.

КЛИНИКЕ ЗА СТОМАТОЛОШКЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

1. Клиника за дечју и превентивну стоматологију, Београд, улица др Суботића бр.11, заказивање на број телефона: 011.2684581
2. Универзитетски клинички центар Крагујевац, улица Змај Јовина 30
3. Стоматолошки факултет Нови Сад, Улица Хајдук Вељкова 12, 021.6612222
4. Клиника за денталну медицину Ниш, Булевар др Зорана Ђинђића 52, 018.4222403
5. Здравствени центар Ужице, Стоматологија, 031.524782

Процедура за отварање боловања и одсуство са рада

Због детета коме је неопходна посебна нега ако има психичку или физичку сметњу, један од родитеља има право да, по истеку породилског боловања, а ради боловања неге детета, може да одсуствује са рада или да ради са пола радног времена. Осим у случајевима тешке психофизичке ометености ово боловање можете да се започне и ако је дете рођено превремено или има неке здравствене проблеме због којих мора да иде на операцију. О томе одлучује надлежни орган за оцену степена психофизичке ометености детета – лекарска комисија.

За отварање боловања ради посебне неге детета, неопходно је:

- мишљење педијатра (који лечи дете), за боловање ради посебне неге детета,
- извештај о привременој спречености за рад-дознака, издаје лекарска комисија,
- решење о праву на одсуство са рада, ради посебне неге детета, од послодавца.

По истеку породилско, које траје годину дана, може да се отвори боловање ради

посебне неге детета. Како то боловање треба да се надовеже на претходно, није потребно вратити се на посао или да се затвори породилско боловање, већ је најбоље, да се на време прикупи сва документација, како би комисија могла да одобри боловање ради посебне неге детета пре истека породилског боловања.

Педијатар који лечи дете, треба да упуту на лекарску комисију са препоруком и мишљењем због чега треба да се одобрити боловање ради посебне неге детета. Када комисија то одобри, Извештај о привременој спречености за рад – дознака се приложи послодавцу, како би могао да изда Решење о праву на одсуству са рада, ради посебне неге детета и тада почиње боловање.

У зависности од дететове болести, ово боловање може да траје најдуже до навршених пет година живота детета.

Чланом 78. Закона о здравственом осигурању прописане су ситуације у којима осигуранику припада накнада зараде због неге оболелог члана уже породице, односно детета. Овим чланом прописано је следеће:

Осигуранику из члана 72. овог закона припада накнада зараде због неге оболелог, односно повређеног члана уже породице млађег од седам година живота или члана уже породице старијег од седам година живота који је тешко телесно или душевно ометен у развоју, у сваком појединачном случају болести, односно повреде, најдуже до 15 дана, а ако је оболели, односно повређени члан уже породице старији од седам година живота, а није тешко телесно или душевно ометен у развоју, најдуже до седам дана.

Изузетно од става 1. овог члана, када постоје оправдани разлози који се односе на здравствено стање члана уже породице, првостепена лекарска комисија може продужити трајање привремене спречености за рад због неге члана уже породице, најдуже до 30 дана за негу детета млађег од седам година живота или члана уже породице старијег од седам година живота који је тешко телесно или душевно ометен у развоју, односно до 14 дана за негу члана уже породице који је старији од седам година живота, а није тешко телесно или душевно ометен у развоју.

У случају тешког оштећења здравственог стања детета до навршених 18 година живота због тешког оштећења можданих структура, малигне болести, или другог тешког погоршања здравственог стања детета, другостепена лекарска комисија Републичког фонда може, на предлог здравствене установе која обавља здравствену делатност на терцијарном нивоу здравствене заштите у којој се дете лечи, а по упуту изабраног лекара, продужити право на накнаду зараде због неге члана уже породице.

Продужење права на накнаду зараде из става из става 3. овог члана, оцењује другостепена лекарска комисија Републичког фонда на сваких шест месеци, за сваки појединачни случај, у зависности од здравственог стања детета, као и неопходног даљег лечења детета, односно рехабилитације ако је потребна.

САВЕЗ УДРУЖЕЊА СРБИЈЕ ЗА ПОМОЋ ОСОБАМА СА АУТИЗМОМ СУ:

Удружење за помоћ особама са аутизмом Крушевац

s.bisercic.66@gmail.com

Друштво за подршку особама са аутизмом Града Новог Сада (ДПОСА)

autizamns@gmail.com

Удружење за помоћ особама са аутизмом Крагујевац

autizamkg@gmail.com

Београдско удружење за помоћ особама са аутизмом

autizambg@gmail.com

Удружења за помоћ особама са аутизмом Поморавског округа Јагодина

milicad885@gmail.com

Удружења за помоћ особама са аутизмом Шабац

autizamsabac@gmail.com

Удружења за помоћ особама са аутизмом Ужице

udruz.autizamue@gmail.com

Регионално удружење Јужни Банат за помоћ особама са аутизмом – Бела Црква

danijela.komatovic076@gmail.com

Удружења за помоћ особама са аутизмом Ниш

gupoan@gmail.com

Краљевачко удружења за помоћ особама са аутизмом

autizam.kv@gmail.com

Удружења за подршку особама са аутизмом „Маслачак“ Сомбор

maslacak.sombor@gmail.com

Регионалног удружења Пчињског округа за помоћ особама са аутизмом „Говори гласно“ Врање

govoriglasnovr@gmail.com

Удружење „Призма Аутизма“ Нови Сад

aborcanski@gmail.com

Удружења на протоколарној сарадњи:

Удружење Плави круг из Зрењанина

plavikrug@yahoo.com

Удружење Плави анђели из Ваљева

udruzenjeplaviandjeli@gmail.com

Удружење за помоћ особама са аутизмом Плаво сунце

plavosuncebgd@gmail.com

Удружење особа са аутизмом ПЛАВИ АНЂЕЛИ

nasiandjelibeograd@gmail.com

Ако сте доживели дискриминацију, можете се обратити:

1. Поверенику за заштиту равноправности, који је овлашћен да спроводи поступак по притужбама у случајевима дискриминације особа или групе особа које повезује исто лично својство. Повереник је надлежан да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере.[1] Повереник такође располаже и канцеларијом за пријем грађана уторком и четвртком. Неопходно је претходно заказати састанак на неки од бројева телефона: 011.243-80-20, 011.243-64-64 адреса: улица Булевар краља Александра 84, Београд, e-mail: poverenik@ravnopravnost.rs, ravnopravnost.gov.rs

2. Заштитнику грађана, ако сматрате да сте у остваривању права оштећени пошто органи управе нису коректно или уопште применили прописе Републике Србије и ако сте претходно покушали, а нисте успели да права остварите пред надлежним државним органима. Број телефона: 011/206-81-00, факс: 011/206-81-82 адреса: ул. Делиградска бр. 16, Београд, e-mail: zastitnik@zastitnik.rs www.ombudsman.rs

3. YUCOM – комитету правника и правница за људска права. Комитет има бесплатну мрежу правне помоћи у 16 градова у Србији, ангажује се на унапређењу идеја и праксе поштовања људских и грађанских права и слобода, ширењу знања о њима, пружању правне помоћи онима чија су права угрожена. адреса: ул. Кнеза Милоша 4, Београд, тел: 011/334-44-25, 011/334- 42-35 e-mail: office@yucom.org.rs, www.yucom.org.rs

4. Савезу удружења Србије за помоћ особама са аутизмом адреса: Кнез Милетина 43, Београд, тел: 060.0820555, 060.0820556 e-mail: info@autizam.org.rs, autizam.org.rs

ЛИТЕРАТУРА

https://www.nsz.gov.rs/live/nudite-posao/podrska-poslodavcima/zaposlite_osobu_sa_invaliditetom.cid224

<https://plavaptica.org.rs/stanovanje-uz-podrsku-svrha-i-sadrzaj-usluge/>

НАПОМЕНА: Имајте у виду када консултујете законску регулативу да постојећа законска терминологија не користи увек термин „особа са аутизмом“ или „особа са поремећајем из аутистичног спектра“ већ и термине као што су „дете или особа ометена у развоју“, „особа са интелектуалним потешкоћама“ и „особа са инвалидитетом“.

- Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“ бр.98/2006
- Закон о забрани дискриминације, „Службени гласник РС“ бр.22/2009
- Закон о забрани дискриминације особа са инвалидитетом, „Службени гласник РС“ бр.33/2006
- Повеља о правима особа са аутизмом, Хаг, 1992.
- Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом, 2006.
- Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом („Сл. Гласник РС“, бр. 36/09, 32/13 и 14/22 – др. закон)
- Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“ бр.72/2009, 52/2011, 55/2013)
- Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите („Службени гласник РС“ бр.42/2013)
- Закон о предшколском васпитању и образовању („Службени гласник РС“ бр.18/2010)
- Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“ бр.55/2013)
- Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“ бр.55/2013)
- Закон о високом образовању („Службени гласник РС“ бр.76/05)
- Закон о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“ бр.115/05,107/09)
- Закон о здравственој заштити („Службени гласник РС“ бр.107/05)
- Одлука о учешћу осигураних лица у трошковима здравствене заштите („Службени гласник РС“ бр. 71/05)
- Закон о правима пацијената („Службени гласник РС“, бр. 45/2013)
- Закон о здравственом осигурању („Службени гласник РС“ бр.107/2005)
- Закон о раду („Службени гласник РС бр.24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014)
- Закон о социјалној заштити („Службени гласник РС“ бр. 24/2011)
- Закон о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС“ бр.34/03, 64/04, 84/04)
- Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“ бр. 36/2009, 32/2013)
- Породични закон РС („Службени гласник РС“ бр. 18/2005, 72/2011)
- Закон о ванпарничном поступку („Службени гласник РС бр.25/82 и 48/88 и „Службени гласник РС“, бр.46/95-др.закон, 18/2005-др.закон, 85/2012, 45/2013-др.
- Информатор за родитеље, Хуманитарна организација Дечје срце

